

Průvodce

Krvavé finále

Jaro 1945 v českých zemích

Jiří Padevět - Krvavé finále Jaro 1945 v českých zemích

**Vydalo Nakladatelství Academia,
Středisko společných činností AV ČR,
Vodičkova 40, 110 00 Praha 1**

**Vydání první, Praha 2015 Ediční číslo 11696
ISBN 978-80-200-2464-0**

Na stránkách 568 – 575 je Přerov - Okres Přerov

Foto je z archivu : značka MDH Muzeum dělnického hnutí o.p.s.

ARJ archiv Jiřího Rosmuse

AJČ archiv Jaroslava Čvančary

AA archiv autora (Jiří Padevět)

NA národní archiv

5 Přerov

okres Přerov

Začátek povstání v Přerově (MDH)

■ 1. května okolo 7.00 se Přerovem rozšířila zpráva místního rozhlasu o kapitulaci Německa, bohužel mylná. Rozhlas dokonce vyzval občany, aby se shromáždili na náměstí. Místní revoluční národní výbor, kterému předsedal Bohuslav Šída, velitel odbojové skupiny Viktor,¹⁴⁸⁶ vystoupil pod vlivem této zprávy z ilegality a občané spontánně převzali moc a obsadili radnici a střed města. Na radnici vypukl zmatek, německé úřady vydaly příkaz pálit dokumenty, ale ten odbojáři okamžitě odvolali. O převzetí správy města se ucházelo několik odbojových skupin, z nichž jedné hejtman předal svůj úřad. Byly obsazeny důležité úřady a věznice, ze které byli propuštěni vězni. Do města se z okolí stáhlo několik partyzánských jednotek. Vznikl další

1486 Jednalo se o přerovský oddíl Tajné vojenské a civilní organizace, TVCO. Tato organizace patřila k podpurné síti 1. československé partyzánské brigády Jana Žižky.

Radnice v Přerově na začátku povstání (NA)

národní výbor, vedený profesorem gymnázia Janem Machovcem.¹⁴⁸⁷ Na nádraží byla železničáři odzbrojena asi 15členná jednotka Volkssturmu, která se vzdala bez boje.¹⁴⁸⁸

■ Kolem 12.00 se některé německé jednotky aktivovaly, na různých místech města začaly přestřelky a objevily se barikády. Prvním těžce raněným povstalcem byl zřejmě Oldřich Ondrášek, který zahájil palbu na ustupující německou jednotku, ale sám byl zasažen. Městský rozhlas upozornil na nebezpečí a varoval, že jednotky Wehrmachtu se odmítají nechat odzbrojit. Proti jednotkám Wehrmachtu a Schutzpolizei se postavili i partyzáni z oddílů Josef a Tolstoj. Odpoledne se podařilo jednotkám Wehrmachtu a Schutzpolizei z posádek v Olomouci, Holešově a Bystřici pod Hostýnem znovu dobýt přerovské nádraží, kde probíhaly nejtvrdější boje,¹⁴⁸⁹ jeho okolí a následně celé město. Řada železničářů a partyzánů bránících prostor okolo nádraží se odpoledne z města stáhla, aby unikla obklíčení. U nádraží se do bojů zapojila i jednotka

1487 Moravský zemský archiv, fond B 72, karton 128, inv. č. 459/3.

1488 Vzpomínka Ladislava Šína, rozhovor s autorem 25. 4. 2014.

1489 Gebhart, Jan – Hájková, Alena – Kuklík, Jan: 2245 dnů odporu.

Srocení davu
na Dolním náměstí
(dnešní náměstí TGM),
Přerov, 1. května (AJR)

Německé vozidlo na Žerotinově náměstí během
přerovského povstání (AJR)

Odzbrojování v Želatovské ulici (AJR)

Přerovské povstání (AJR)

Nacistické vojenské jednotky v Kozlovské ulici (AJR)

affen-SS, kterou přivezl obrněný vlak z Olomouce. Město bylo z okolí ostřelováno i z těžkých raní. Na všech důležitých křižovatkách a strategických místech byly zřízeny opěrné body německých jednotek.

Okolo 15.00 byli internováni členové národního výboru a odbojáři na radnici, která byla hodinu později zcela obsazena německými jednotkami. Během odpoledne docházelo zatýkání civilního obyvatelstva po celém městě.

✓ 18.00 byl vyhlášen výjimečný stav a zatčeno více než 100 rukojmí.¹⁴⁹⁰ Na represáliích se jspíše podílela i jedna rota kozáckého praporu 574. Feuermittel, jehož příslušníci měli svědomí masakry v **Zákřově** a **Přestavlkách**, a zcela jistě přerovské gestapo. Jedním zachatelů byl Wilhelm Kittel, narozený 14. 4. 1913 v Brně, účastník masakru v **Zákřově**, lším Josef Knoll, narozený 24. 3. 1909 v Novém Jičíně, rovněž účastník masakru v **Zákřově**.

¹⁴⁹⁰ Viz http://www.valka.cz/clanek_11102.html.

☞ 1. května v noci hovořil K. H. Frank s velitelem přerovského gestapa SS-Obersturmführerem Karlem Streitem¹⁴⁹¹ a nechal se informovat o průběhu povstání. Streitovi ostře vytkl neschopnost a nařídil zatýkání, výslechy a popravy.¹⁴⁹² V Horní Moštěnici, vzdálené 4 km od Přerova, byl při přestřelce zraněn partyzán Jan Masařík. I přes svá zranění byl spoután do kozelce a odvezen do Přerova, kde se jej na rohu Šířavy a Komenského ulice vojáci pokusili 7 výstřely popravit. Tento útok přežil, zemřel 10. května v přerovské nemocnici.¹⁴⁹³

☞ Během povstání padlo 32 občanů Přerova.

2. Mai 1945.
2. květen 1945.

Bekanntmachung!

Tschechische Mitbürger!

Am Feiertag der Arbeit erlassen in Form unveränderlicher Elemente auf deutsche Soldaten!

Es werden entlassen und erlassen. In Preuss herrscht wieder völlig Ruhe und Ordnung.

Was wollen diese Leute? Alles das, was das tschechische Volk durch sechs Jahre Krieg gereitet hat, sollte in einem stolischen Aufstand der Vernichtung „weggeblasen“ werden, das Land dem Bolschewismus ausgeliefert werden, um „hohen rangigen Stabschefs“ zur Macht zu verhelfen, die sie eben sofort über Semjols in die Hände spielen wollten. Der Versuch ist im ersten Kaktus zerfallen.

Um weitere Vorwärtsschritte dieser Art von vornherein unmöglich zu machen, hat das Oberkommando der zuständigen deutschen Armee eine Sperrmaß verfügt.

Es ist ab sofort verboten, die Wohnungen in der Zeit von 20.30 bis 5.00 Uhr zu verlassen.

Die deutschen Straßen sind gesperrt, bei Zwischenhandlungen mit von der Waffe Gebrauch zu machen. Für Plünder, Raub, Hehlerwesen und in anderen, besonders wichtigen Fällen, erteilen die Orts- und Kommandanten Sonderbestimmungen, die zum Betreten der Straßen berechneten.

Für die Haltung des tschechischen Volkes in diesen Tagen gelten die Weisungen, die Staatspräsident Dr. Mascha und Staatsminister Dr. Frank gegeben haben. Sie sind der Tagespresse zu entnehmen.

Das Oberkommando einer Panzerarmee

Vyhláška.

ČESKÉMU OBCANSTVU!

Nesodpovědní zvěř stříleli v Přerově na smrtě práce na německé vojáky. Byli odsouzeni a zabití. V Přerově je zase pokoj a pořádek.

Co chtěli tito lidé prokázat?

Všichni, co si český národ za šest válečných let zachoval, málo byl známeno nemyslilým povstáním. Změla měla být vydána bolševismu, aby se takto podřídit některým z povstalců uchopit se moci, a aby posléze moc převzali Sověti. Pokus byl v zárodku zničen.

Abý se znemožnil další případy točtého druhu, nařídilo vrchní velitelství příslušné německé armády závěrečné hodiny.

Ještě okamžitou platností zakázáno, opustit byty v době od 20.30 hod. do 5 hod. ráno.

Německé hlídky dostali pověl, při odporu ihned použít zbraně. Pro důvěrohodnost, ičkára, poručík sestřelky a v jiných, zvláštně důležitých případech udělit místní a bojové velitelství zvláštní povolení, které opovídají k gestapu na ulici.

Pro pokoj lidstva: Hlídky v těchto dnech pláčí polky, dané státním prezidentem Dr. Mascha a státním ministrem Dr. Frankem. Tyto polky málo státi v daném řádu.

Vrchní velitelství panc. armády.

Vyhláška Vrchního velitelství pancéřové armády při potlačení povstání v Přerově 2. května 1945 (MDH)

1491 SS-Obersturmführer Karl Streit se narodil 30. 3. 1898 v obci Krasová u Boskovic. V letech 1941 až 1944 působil na gestapu v Brně. Od 10. 1. 1945 byl velitelem gestapa v Přerově. Nařídil masakr v obci Zákřov. Byl odsouzen k trestu smrti a popraven 31. 12. 1948 v Olomouci.

1492 Rozhovor vyslechla spojovatelka Ludmila Koplíková, která 16. 6. 1945 o tomto rozhovoru vypovídala. ABS, fond 305-450-4.

1493 Hrošová, Marie: *Na každém kroku boj*. V jiných zdrojích se objevuje datum umrtí 9. 5., nicméně 10. 5. je údaj z matriky zemřelých.

- 2. května okolo 4.00 přijel do Přerova na přímý telefonický rozkaz K. H. Franka z Olomouce SS-Obersturmbannführer kriminální rada Max Rausch, kterého doprovázel SS-Hauptsturmführer kriminální rada Otto Koslowski.¹⁴⁹⁴ Rausch vyhrožoval polním soudem veliteli přerovského gestapa SS-Obersturmführerovi Karlu Streitovi a nařídil popravu 22 povstalců. Tělo Josefa Beneše bylo cestou vhozeno do Bečvy, údajně zemřel na srdeční mrtvici. Nalezeno bylo téměř po roce, když bylo nejdříve v Kojetíně pochováno jako bezejmenná oběť.
- Celkem 21 občanů bylo zastřeleno na střelnici Lazce u Olomouce 2. května, před popravou byli mučeni. Vězni byli stříleni do zátylku a někteří dobíjeni v hrobech. Kromě nich zde byli zastřeleni ještě 2 obyvatelé Olomouce, Zdeněk Kříž a Miroslav Tichý, kteří původně měli jen vykopat hroby. Tyto 2 muže zastřelil Gottlieb Loibner.¹⁴⁹⁵

Otto Koslowski (AJČ)

Gottlieb Loibner (AA)

- Byli zastřeleni tito občané: Josef Bezszlezina (28. 12. 1917), Jaroslav Dokládál (30. 6. 1897), Marcela Dokládálová (30. 12. 1899),¹⁴⁹⁶ Karel Ertl (6. 3. 1908), Ladislav Kellner (13. 6. 1924),¹⁴⁹⁷ Rudolf Klíma (14. 4. 1904), Hynek Kokojan (29. 5. 1895) z Horní Loučky, Emil Kovařík (13. 4. 1890),¹⁴⁹⁸ Antonín Král (5. 7. 1903),

1494 Otto Koslowski se narodil 17. 4. 1900 v Reisenburgu. Od 1. 6. 1926 pracoval u kriminální policie, 1. 5. 1933 vstoupil do NSDAP. Od 1. 7. 1936 působil na gestapu v Kasselu. Od června 1939 byl pracovníkem gestapa v Brně. Během léta a podzimu 1944 působil na Slovensku jako velitel Einsatzkomanda 13. Do Brna se vrátil v listopadu 1944. Na konci války se přes Jihlavu dostal do Gladenbachu v dnešní SRN. V září 1946 byl zatčen americkými úřady a 19. 1. 1947 vydán do ČSR. Dne 20. 1. se neúspěšně pokusil o sebevraždu, 3. 4. znovu. Byl odsouzen k trestu smrti a popraven 3. 5. 1947 v Brně.

1495 Uváděn i jako Bohumil Košťál-Loibner, Bohumil Kostal nebo jako Bohumil Loibner, narozen 5. 5. 1915, působil jako řidič na gestapu v Prostějově a v Uherském Hradišti. Byl odsouzen k trestu smrti a popraven v Olomouci 7. 1. 1947.

1496 V dokumentu uloženém v NA, fond ÚV SPB 3057, je jméno uvedeno ve tvaru Matylđa Dokládálová.

1497 V dokumentu uloženém v NA, fond ÚV SPB 3057, je jméno uvedeno ve tvaru Ladislav Kelner.

1498 V dokumentu uloženém v NA, fond ÚV SPB 3057, je uvedeno datum narození 15. 4. 1890.

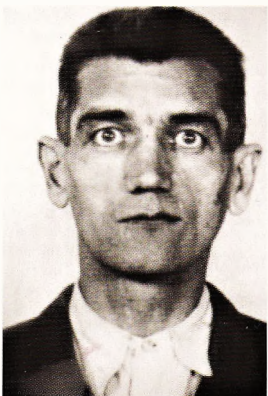
Společný hrob v Lazcích u Olomouce po exhumaci (NA)

Exhumace těl v Lazcích u Olomouce (NA)

Jan Machovec (16. 5. 1895),¹⁴⁹⁹ Jaroslav Motáň (24. 10. 1910), Josef Novotný (1912),¹⁵⁰⁰ Jan Sedlák (15. 5. 1895), Hynek Smolka (28. 5. 1925), JUDr. Čestmír Sobola (19. 7. 1906), Jan Švehla (5. 11. 1901),¹⁵⁰¹ Otakar Valenta (16. 12. 1905), František Vitásek (22. 10. 1897), Hynek Vlček (23. 10. 1901),¹⁵⁰² Josef Zapletal (10. 11. 1913) a Václav Zmeškal (24. 8. 1923).

■ Popravovali tito příslušníci gestapa: Gottlieb Loibner, Alois Rimkus,¹⁵⁰³ Richard Heidan,¹⁵⁰⁴ Franz Hauser,¹⁵⁰⁵ Franz Langer,¹⁵⁰⁶ Paul Hündgen¹⁵⁰⁷ a Max Rausch.

Franz Langer (AA)

Richard Heidan (AA)

1499 Jan Machovec byl profesorem přerovského gymnázia, od roku 1944 spolupracoval s výsadkem Clay-Eva.

1500 V dokumentu uloženém v NA, fond ÚV SPB 3057, je uvedeno datum narození 1913.

1501 V dokumentu uloženém v NA, fond ÚV SPB 3057, je uvedeno datum narození 5. 11. 1900.

1502 Hynek Vlček byl příslušníkem partyzánské jednotky Javor, jedné z odnoží 1. československé partyzánské brigády Jana Žižky.

1503 Alois Rimkus působil během války na Slovensku a na gestapu v Brně.

- 8. května obsadily Přerov jednotky Rudé armády, konkrétně 81. střelecké divize, s minimálním bojovým nasazením, ale německým jednotkám se přesto podařilo kromě železničního zničit všechny ostatní mosty.
- 12. května bylo objeveno místo poprav, ostatky byly exhumovány a převezeny do Přerova.
- 14. května se konal pohřeb všech obětí v Přerově. V Olomouci připomíná událost pietní místo.¹⁵⁰⁸

Pohřeb obětí (AA)

-
- 1504 SS-Hauptsturmführer kriminální komisař Richard Heidan se narodil 13. 9. 1893 v Hoyerswerdě. Působil v letech 1938 a 1939 na gestapu v Karlových Varech, od dubna 1943 do 7. 5. 1945 byl velitelem služebny gestapa v Olomouci. Po válce byl odsouzen k trestu smrti a 17. 4. 1947 v Olomouci popraven. V některých dokumentech je jméno komoleno na Reidan.
- 1505 Franz Hauser působil nejdříve na gestapu v Jihlavě, v roce 1940 byl přeložen do Olomouce.
- 1506 Franz Langer se narodil 16. 1. 1898 v Mikulově. Působil jako zástupce velitele gestapa v Olomouci.
- 1507 Paul Hündgen byl kriminálním radou gestapa v Olomouci.
- 1508 Viz <http://www.valecnehroby.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=1655864&hid=28&hin=2.%20Sv%C4%9Btov%C3%A1%20v%C3%A1lka&mt=Olomouc&st=0&>.